

Чижевський Борис Григорович,
кандидат педагогічних наук,
провідний науковий співробітник
відділу економіки та управління
загальною середньою освітою
Інституту педагогіки НАПН України;
Заслужений працівник освіти України.
Київ, Україна.

 <https://orcid.org/0000-0002-7878-1180>
chyzhevskiyi.bg@gmail.com

**Парламентський контроль як одна
із демократичних форм управління трансформаційними процесами
Проблеми інформаційного забезпечення та розвитку парламентського
контролю в контексті Європейської та Євроатлантичної інтеграції України
: матеріали наук.-практ. конф. (Київ, 25 квіт. 2024 р.) / упоряд.: В. М.
Фурашев, С. О. Дорогих, О. В. Лебединська, О. Г. Радзівська. – Київ; Одеса
: Фенікс, 2024.**

Питанням діяльності Верховної Ради України, у тому числі і організації парламентського контролю, як однієї із демократичних форм управління трансформаційними процесами у суспільстві, економіці, а також у сфері науки [2] і освіти [4], в науковій літературі та засобах масової інформації, соціальних мережах надається значної уваги особливо у період війни та воєнного стану. Видані праці надають значну допомогу народним депутатам України, державним службовцям, активним представникам суспільства, науковцям, освітянам, дітям та учнівській молоді у вивченні та визначенні перспективних напрямів розвитку особистості, спільноти, суспільства, економіки, науки, освіти, інновацій.

Будівництво, розвиток та утвердження соціального правового рівноправного людського суспільства, демократичної держави України, промисловості 4 та 5 економічних укладів вимагають максимальної мобілізації наукових знань, творчих сил і енергії, інтелектуального потенціалу представників законодавчої, виконавчої та судової влади, а також демократичних інститутів соціального правового людського суспільства.

Зростають вимоги до проблем управління трансформаційними процесами у суспільстві, економіці, а також у сфері науки і освіти на загальнодержавному, регіональному та місцевому рівнях, у тому числі до парламентського контролю

як частини управлінської праці, важливі за масштабами, змістом, об'ємом, а також складної, насиченої та інформаційно об'ємної. Демократичне управління в країні неможливе без обміну інформацією, зворотного зв'язку та консолідації зусиль. Ефективне, професійне державне управління залежить від того, в якій мірі та об'ємі політикам, народним депутатам України, державним службовцям охоплені, відомі, систематизовані, проаналізовані, осмислені напрацювання та проблеми розвитку особистості, спільноти, суспільства, держави, економіки, технологій, а також функціонування науково-освітньої сфери, як інтелектуального, інноваційного, стратегічного та оборонного інституту.

Парламентський контроль розглядається як одне із фундаментальних прав вищого представницького органу, засіб організації проведення державного контролю, головними методами і формами якого є постановка питання довіри до уряду, парламентське розслідування, яке може спричинити застосування процедури імпічменту глави держави, створення спеціального контрольного органу парламенту (рахункової палати) [6, 9], проведення днів Уряду [7, 8], парламентських слухань [10, 11], слухань у комітетах Верховної Ради України [13], діяльність яких має не політичний, а конкретно-управлінський, фахово-професійний характер, а також організація виїзних засідань комітетів, вивчення та розгляд конкретних проблем із прийняттям відповідних узгоджених рішень. Особливістю парламентського контролю є те, що він здійснюється Верховною Радою України, комітетами, комісіями, її органами та посадовими особами, із врахуванням засад формування, організації діяльності та припинення діяльності депутатських фракцій (депутатських груп) у Верховній Раді та регулюється Конституцією України [1], Регламентом Верховної Ради України [5] та законами України "Про комітети Верховної Ради України", "Про статус народного депутата України", про тимчасові слідчі комісії, спеціальну тимчасову слідчу комісію і тимчасові спеціальні комісії Верховної Ради України.

Під час парламентського контролю вивчається формування, стан, забезпечення, особливості, специфіка та проблеми реалізації законодавства, ефективність дотримання та захисту прав, свобод та обов'язків громадянами України, важливість, дієвість та результативність загальнодержавних програм

економічного, науково-технічного, соціального, національно-культурного розвитку, охорони довкілля, а також встановлює відповідність трансформаційних процесів у суспільстві, економіці, а також у сфері науки і освіти, духовним, моральним (натуральним), юридичним законам.

Вивчення конкретних проблем розвитку особи, суспільства і держави проводиться з метою регулярного інформування народних депутатів і суспільства та підготовки рішень із: актуальних питань соціально-економічного, науково-освітнього, інноваційного розвитку; підготовки професійних кадрів; відбудови, відновлення та нарощування виробництва; проведення пріоритетних фундаментальних та прикладних наукових досліджень; здійснення внутрішньої і зовнішньої політики держави; стану додержання Кабінетом Міністрів України, місцевими органами державної виконавчої влади, органами місцевого самоврядування вимог Конституції України; виконання законів України, постанов Верховної Ради України, рішень комітетів; вироблення пропозицій щодо правового врегулювання діяльності центральних і місцевих органів, законодавчої, виконавчої та судової влади, органів місцевого самоврядування, самоврядних, у тому числі, наукових та освітніх, суспільних організацій; політики та підходів стосовно зміни чинного законодавства, його доповнення та підготовки проєктів законодавчих актів.

Парламентський контроль ґрунтується на принципах законності, демократичності, гуманності, поєднання прав, свобод і обов'язків, незалежності, об'єктивності, безсторонності, гласності та неупередженості і буде позитивним, дієвим і продуктивним при наявності відкритого, професійного, неупередженого, широкоаспектного суспільного контролю над діяльністю Верховної Ради України та її структурних підрозділів і посадових осіб.

Значення парламентського контролю зростає у зв'язку із необхідністю підготовки та входження суверенної, демократичної, соборної держави України до Європейського союзу та розширення своєї співпраці із європейськими інституціями – Радою Європи, ОБСЄ, Європарламентом. У зв'язку з чим парламентський контроль необхідно розглядати як важливу ділянку праці народних депутатів України, політиків, державних службовців, представників

силових інститутів, промисловців, підприємців, науки, освіти, бізнесу, банківської справи, суспільних самоврядних організацій, профспілок із постійним зростанням вимог до якості визначеної площини та рівня співпраці.

Організація парламентського контролю, його планування мають будуватися на науковій основі і відповідати високим вимогам до професійної законодавчої роботи та результативності стабільного, стійкого розвитку, зростання творчої обдарованої особистості, людського суспільства, держави Україна, інноваційної економіки знань на демократичній основі. Наукова організація парламентського контролю вимагає від народних депутатів України, державних службовців формування творчого, професійного, культурного стилю співпраці проникнутій науковим підходом до розвитку творчої обдарованої особистості, всіх суспільних, економічних процесів та якому чужий суб'єктивізм, зверхність, чванство, егоїзм, зазнайство. Він передбачає високу об'єктивну вимогливість до себе та інших, виключає самозадоволення, пихатість, протистоїть будь-яким проявам бюрократії і формалізму.

Контроль буде ефективним якщо він буде виступати в якості управлінського центру, який спрямовує та корегує виконання необхідних рішень та дій. Функції парламентського контролю полягають у перевірці, систематизації, узагальненні, обліку виконання норм Конституції та законодавства України, результативності їх імплементації та виявлення причин невиконання. На основі даних контролю здійснюється координація співпраці інститутів законодавчої, виконавчої, судової влади, суспільних організацій, спілок, товариств, економіки, бізнесу, роботодавців. Таким чином парламентський контроль включає всебічний та різнорівневий аналіз досягнутих результатів (зворотній зв'язок) і є вихідним пунктом нового циклу законотворення та управління, тобто передбачає виявлення нових завдань, які формуються на основі аналізу стану та особливостей організації і здійснення законодавчого процесу.

Отже, парламентський контроль є частиною управлінської інтенсивної праведної щиросердної праці загальнодержавного рівня. Демократичний професійний парламентський контроль дозволяє виявляти серйозні недоліки щодо виконання законодавства з питань оборони, захисту та розвитку людини,

спільноти, суспільства, економіки, науки, освіти, інтелектуального потенціалу в частині правових, економічних, соціальних та організаційних засад функціонування і розвитку українського суспільства та визначити перспективи і шляхи подальшого зростання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ / REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

- [1] Верховна Рада України Конституція України (від 28 червня 1996 року) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
- [2] Верховна Рада України Закон України “Про наукову і науково-технічну діяльність” (від 26 листопада 2015 року реєстр. № 848-VIII) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19#Text>
- [3] Верховна Рада України Закон України “Про інноваційну діяльність” (від 4 липня 2002 року реєстр. № 40-IV) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15#Text>
- [4] Верховна Рада України Закон України “Про освіту” (від 5 вересня 2017 року реєстр. № 2145-VIII) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
- [5] Верховна Рада України Закон України “Про Регламент Верховної Ради України” (від 10 лютого 2010 року реєстр. № 1861-VI) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1861-17#Text>
- [6] Верховна Рада України Закон України “Про Рахункову палату України” (від 2 липня 2015 року реєстр. № 576-VIII) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/576-19#Text>
- [7] Верховна Рада України Постанова “Про затвердження Положення про “День Уряду України” у Верховній Раді України” (від 01 лютого 1996 року № 23/96-ВР) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/23/96-%D0%B2%D1%80#Text>
- [8] Верховна Рада України Постанова “Про стан, напрями реформування і фінансування освіти в Україні” (від 21 червня 2001 року N 2551-III) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2551-14#Text>
- [9] Рахункова палата України Звіт про результати фінансового аудиту проекту «Удосконалення вищої освіти в Україні заради результатів», що підтримується позикою Міжнародного банку реконструкції та розвитку – Міністерство освіти і науки України. – від 5 грудня 2023 року № 29-1 https://rp.gov.ua/upload-files/Activity/Collegium/2023/29-1_2023/Zvit_29-1_2023.pdf
- [10] Парламентські слухання з питань розвитку інформаційного суспільства в Україні. – К.: Парлам. вид-во, 2006. – 175 с.
- [11] Національна інноваційна система України: проблеми формування та реалізації. / Упоряд. Г.О. Андрощук, М.М. Шевченко. – К.: Парламентське вид-во, 2007. – 304 с.
- [12] Доступність та якість загальної середньої освіти: стан і шляхи поліпшення: матер. парламентських слухань у Верховній Раді України 23 жовтня 2013 р. / Верховна Рада України. – К.: Парламентське видавництво, 2014 – 264 с.
- [13] Стан та законодавче забезпечення фінансування наукової та науково-технічної діяльності в Україні: матеріали слухань у Комітеті Верховної Ради

України 13 березня 2013 р.; упоряд. М.М. Шевченко, Б.Г. Чижевський, С.В. Семенюк, В.Ю. Бурда / Верховна Рада України; Комітет Верховної Ради України з питань науки і освіти. – К.: Парламентське вид.-во, 2014. – 637 с.

[14] Законодавче забезпечення розвитку інформаційного суспільства в Україні: матеріали парлам. слухань у Верховній Раді України 18 червня 2014 р. / Верховна Рада України; Комітет ВР України з питань інформатизації та інформаційних технологій; ред. кол. В.П. Омельченко (голова), В.П. Семиноженко, Г.О. Андрощук, Л.М. Гриневич [та ін.]. – К.: Парлам. вид.-во, 2014. – 196 с.

[15] Правове забезпечення реформи освіти в Україні : матер. парлам. слухань у Верховній Раді України 9 груд. 2015 р. / Верховна Рада України, Комітет з питань науки і освіти. – К.: Парлам. вид.-во, 2016 – 256 с.

[16] Стан та законодавче забезпечення розвитку науки та науково-технічної сфери держави: матер. парлам. слухань у Верховній Раді України 2 липня 2014 р. / Верховна Рада України, Комітет з питань науки і освіти Верховної Ради України; упорядники М.М. Шевченко, С.В. Семенюк, Г.О. Андрощук. – К.: Парлам. вид.-во, 2015. – 744 с.

[17] Освіта, охорона здоров'я та соціальне забезпечення дітей з порушенням психофізичного розвитку: проблеми та шляхи їх вирішення: матер. парлам. слухань у Верховній Раді України 4 черв. 2014 р. / Верховна Рада України, Комітет з питань науки і освіти Верховної Ради України; упорядник Є.В. Красняков. – К.: Парлам. вид.-во, 2015. – 272 с.

[18] Національна інноваційна система: стан та законодавче забезпечення розвитку: матер. парлам. слухань у Верховній Раді України 21 березня 2018 р. / Верховна Рада України, Комітет з питань науки і освіти Верховної Ради України; упорядники Левчук О.М., Семенюк С.В., Чижевський Б.Г., Шевченко М.М.. – К.: Парлам. вид.-во, 2018. – 239 с.

[19] Збалансований розвиток людського капіталу в Україні: завдання освіти і науки: матер. парлам. слухань у Верховній Раді України 10 квітня 2019 р. / Верховна Рада України, Комітет з питань науки і освіти Верховної Ради України; упорядники Левчук О.М., Чижевський Б.Г., Семенюк С.В., Козієвська О.І., Шевченко М.М., Сімахова А.О. .. – К.: Парлам. вид.-во, 2019 № 1. – 389 с.

[20] Комітет Верховної Ради України Рішення “Про стан забезпечення підручниками та навчальними посібниками закладів загальної середньої освіти у 2024/2025 навчальному році”, від 05 березня 2024 р. № 146